

STAV, DIGITALIZACE A PERSPEKTIVY SBÍREK ZVUKOVÝCH NOSIČŮ V MUZEÍCH ČR

SOUND COLLECTIONS OF CZECH MUSEUMS: THE SITUATION, THE DIGITALIZATION, THE PERSPECTIVES

Helena Novotná

Masarykova univerzita

Abstrakt

Účel – Práce je zaměřena na problematiku uchování zvukových nosičů v muzeích České republiky. Jedná se o téma, které dosud nebylo dostatečně zpracováno a v České republice v porovnání se zahraničím stojí na pozadí veřejného zájmu. Článek představuje výzkumnou studii.

Design/metodologie/přístup – Výzkumné šetření je kvantitativního typu. Bylo zde použito dotazníkové šetření. Návratnost ve vzorku o 1078 položkách dosáhla 28 %.

Výsledky – V muzejních institucích se nejčastěji vyskytují optické nosiče, ale ve sbírkách jsou zastoupeny i nosiče ostatních a exotických typů, mnohdy blížící se konci fyzické životnosti. Ne všechny zvukové sbírky prošly zpracováním, a nejsou o nich proto známy bližší podrobnosti. Digitalizace, která představuje nosné téma výzkumu i celého článku, je v současné době prostředkem k uchování zvukových obsahů, ale také procesem spjatým s mnohými problémy. Pokud je sbírka nezpracovaná, nelze uvažovat o digitalizaci, a jestliže zpracována je, nemusí být digitalizace možná pro nedostatek finančních prostředků nebo personálních kapacit.

Originalita/hodnota – Práce představuje okrajové téma, které nebylo předmětem zkoumání v minulosti. Identifikuje problematiku na základě výzkumu zvukových nosičů v muzejních institucích České republiky. Je nutné zdůraznit především nejednotnou evidenci těchto institucí, která komplikuje realizaci jakýchkoliv výzkumů mezi muzei.

Klíčová slova: zvukový nosič, paměťová instituce, muzeum, galerie, fonografický váleček, šelaková deska, výzkum, evidence

Abstract

Purpose – The paper is focused on the problems of sound carriers' preservation among museums of the Czech Republic. This theme was not enough examined yet. In the Czech Republic, it stands in the background of public interests. The paper is a research study.

Design/Methodology/Approach – The research uses quantitative methodology. The survey was carried out by using the questionnaire. The recoverability of the 1078 institutions was 28 %.

Results – The most common sound carriers among museums are optical carriers. But there are also other types and exotic ones in the collections. These are often near their physical lifespan end. There are not all sound collections which were fully processed and because of that, there are not many details about them. Digitization stands for the key theme both the research and the paper. Nowadays, it is a mean of sound preservation, but it is also a process which is problem abundant. In case the collection is not processed, it is not possible to think about its digitization. In case it is processed, the digitization could not be carried out due to lack of funds or personnel.

Originality/Value – The paper is focused on peripheral theme which was not examined in the past sufficiently. Based on the research of sound carriers among museums of Czech Republic, there are problems identified. It is necessary to point out that there is unintegrated registration of such museum institutions. This makes any research among the museums complicated.

Keywords: sound carrier, culture heritage institutions, museum, gallery, phonograph cylinders, shellac disc, survey, recording

Úvod

Článek *Stav, digitalizace a perspektivy sbírek zvukových nosičů v muzeích ČR* je prací, která se zabývá zvukovými nosiči ve sbírkách českých muzejních institucí. Navazuje na výzkumy provedené v jiných typech paměťových institucí v českém prostředí dříve. Cílem je přinést podrobnosti o digitalizaci zvukových nosičů z muzejních sbírek, neboť jde o spolehlivý způsob, jakým zachovat obsah těchto nosičů. S digitalizací jsou spojena další témata, která dokreslují obraz této problematiky. V rovině teorie jsou popsány vlastnosti provedeného výzkumu, poté je analyzován stav poznání v tuzemsku i zahraničí za pomoci srovnání starších českých výzkumů se zahraničními. Je připojena také základní analýza související literatury. Následuje popis výzkumného vzorku a metody použité ve výzkumu. V kapitole *Výsledky výzkumu* jsou interpretována shromážděná data členěná dle stanovených problémových okruhů, což představuje komplexní odpověď na hlavní výzkumnou otázku. V diskuzi popisujeme problémy, které jsme identifikovali v průběhu výzkumného šetření. Týkají se zejména konstrukce výzkumného vzorku.

Charakteristika výzkumu

Problémem hodným zkoumání je digitalizace zvukových nosičů v muzeích České republiky. A to vzhledem k tomu, že je na ni v současnosti nahlíženo jako na spolehlivý způsob dlouhodobého uchování obsahu těchto nosičů (viz např. Ministerstvo kultury, 2014, s. 18 a 22; Ministerstvo kultury, 2015a, s. 23 a 26-29; Hora, 2018). O tomto tématu však nelze vytvářet přehledy ani závěry, jestliže v dostupných pramenech nejsou k dispozici údaje o tom, zda a jak se digitalizace zvukových nosičů v českých muzejních institucích provádí. Chybí rovněž informace o tom, jaké nosiče zvuku se v muzeích nachází. Bez těchto specifických znalostí se nelze snažit o účinné dlouhodobé uchování například fonografických válečků a šelakových gramofonových desek. Tyto typy nosičů se řadí mezi nejstarší, a vyžadují proto patřičnou péči (pro kterou je Zákon o ochraně sbírek muzejní povahy příliš obecný, viz Česko, 2000a a Česko, 2000b) vzhledem k tomu, že doba jejich fyzické životnosti buď již pominula, nebo se tak brzy stane. Nebezpečí může hrozit i jiným typům nosičů. Nosiče zvuku uložené v muzejních institucích přitom mohou mít kulturně-historickou hodnotu, kterou má smysl zachovat. S ohledem na to je třeba informace o stavu a digitalizaci zvukových nosičů v muzejních institucích získat pomocí výzkumu.

Prostřednictvím hlavní výzkumné otázky se ptáme: „Jaký je aktuální stav digitalizace zvukových nosičů v českých muzeích?“ Odpověď na ni sestává z tzv. problémových okruhů (Hendl, 2009, s. 652):

- 1) Stav zvukových sbírek
- 2) Digitalizace zvukových nosičů v muzeích České republiky
- 3) Témata související s dlouhodobým uchováváním zvukové sbírky
- 4) Perspektivy zvukových sbírek (formulujeme na základě předchozích bodů)

Problémové okruhy jsou zde adekvátní vzhledem k tomu, že nepracujeme s hypotézou (Hendl, 2009, s. 652). Výzkum zařazujeme k exploračnímu typu, neboť „přináší prvotní seznámení s vybraným problémem“ (Sedláková, 2014, s. 74). Tento problém představuje digitalizace zvukových nosičů v českých muzeích a témata nezbytně související.

V zahraničním prostředí oblast zvukových nosičů může spravovat instituce typu národní zvukový archiv, který v České republice postrádáme. Tento přetrvávající stav negativně ovlivňuje celou situaci (například Hora, 2018, Horová & Šír, 2016), a proto má smysl se problematikou zabývat.

Jak již bylo popsáno, výzkum je zaměřen na oblast zvukových nosičů v muzeích v České republice. Pokud jde o výzkumy zvukových nosičů v paměťových institucích obecně, v letech 2013–2016 se prováděla šetření mezi knihovnamí (data se podařilo získat částečně) a v roce 2015 se uskutečnilo šetření mezi archivy (data byla získána zcela). Výzkumná šetření tehdy provedli studenti Katedry informačních studií a knihovnictví Masarykovy univerzity v předmětu Terénní projekt, pod vedením Filipa Šíra. Takto bylo dosaženo alespoň základní představy o tom, jaká situace je v těchto typech paměťových institucí ohledně zvukových nosičů. Těmto výzkumům totiž žádné jiné nepředcházely.

Pro uspokojivé ohraničení výzkumu je potřeba vzít v úvahu odpovídající názvosloví. Pojem muzeum je popsán mj. na webové stránce Českého výboru ICOM: „*Muzeum je nezisková, permanentně působící instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřená veřejnosti, která získává, uchovává, odborně zpracovává, zprostředkovává a vystavuje hmotné a nehmotné dědictví lidstva a jeho životního prostředí za účelem vzdělávání, studia a potěšení.*“ (Český výbor ICOM, [2020]). Tuto definici považujeme za adekvátní, neboť je aplikovatelná na více typů paměťových institucí, které dle české legislativy spadají do kategorie souhrnně označované jako muzea (například galerie, památník, skanzen), a s nimiž je proto nutné ve výzkumu zacházet. Výzkum je stanoven časově na první polovinu roku 2020. Typologicky se vztahuje na okruh českých institucí muzejního typu, jejichž seznam jsme sestavili na základě konzultací s odborníky z Národního muzea, Národní technické knihovny, Asociace muzeí a galerií České republiky a Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Analýza stavu poznání a literatury

Pokud jde o zahraniční výzkumy příbuzné tomuto, jmenujme projekt Save our Sounds Britské knihovny. Předmětem šetření z roku 2015 byly zvukové sbírky napříč paměťovými institucemi včetně muzeí a galerií, stejně jako škol, spolků, obchodních společností, soukromých osob aj. Srovnání výzkumu z projektu Save our Sounds s dosavadními výzkumy prováděnými týmem pod vedením Filipa Šíra publikovala Novotná (2016). Autorka identifikovala více odlišností, z nichž mezi hlavní patří povaha řešitelského týmu (v České republice sestával ze studentů a ve Velké Británii z pracovníků Britské knihovny); podmínky realizace (v ČR se jednalo o výzkum bez finanční podpory a v rámci studentských praxí, ve Velké Británii byl výzkum součástí široce pojatého projektu záchrany zvukového kulturního dědictví, financovaného z Fondu kulturního dědictví i ze strany Britské knihovny). Na druhé straně však v České republice operujeme s daleko větším počtem institucí oproti 900 vlastníkům sbírek zvukových nosičů ve Velké Británii, kteří byli pro výzkum osloveni. Tento počet vycházel z průzkumů, provedených v letech 1989 až 2014, zatímco v České republice nebyly žádné podobné výzkumy uskutečněny. Informace o britském výzkumu jsme čerpali z výzkumné zprávy (Tovell & Knight, 2015).

Dále zmíníme výzkum v USA nazvaný Quantifying the Need realizovaný v roce 2014, na kterém spolupracovaly firmy AVPreserve a Northeast Document Conservation Center. I v tomto výzkumu byla zahrnuta muzea. Výzkumné otázky se zaměřovaly mj. na množství zvukového obsahu v paměťových institucích (též nahrávacích společnostech), na zjištění, kolik zvukového obsahu je hodno uchování a kolik již bylo zdigitalizováno. Quantifying the Need se od výzkumů v České republice zřetelně liší například v tom, že má (stejně jako britský výzkum) základ v minulosti. Vychází totiž z analýzy provedené v roce 2004 organizací Heritage Preservation. S ohledem na změny, které od té doby nastaly, byla shledána nutnost aktualizovat data o zvukových sbírkách v paměťových institucích. Výzkum čerpal prostředky z Mellonovy nadace. Popsané podrobnosti výzkumu Quantifying the Need pochází rovněž z výzkumné zprávy (Lyons, Chandler & Lacinak, [2014]).

Je zřejmé, že v zahraničí je problematika uchování zvukového obsahu tématem setkávajícím se s vyšší pozorností. Aktivity vedoucí k záchraně zvukových dokumentů jsou oproti České republice intenzivnější.

Pokud jde o zdroje relevantní k předkládanému výzkumu, jedná se o publikace a webové stránky k tématu statistiky v kultuře a muzejní teorie. Relevantní jsou bezpochyby také výzkumné zprávy z příbuzných výzkumných šetření. Aktuální data mj. k tématu muzejních institucí zveřejňuje Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (dále „NIPOS“) ke každému roku v publikacích Kultura České republiky v číslech (přínosem jsou data o počtu institucí, jejich činnosti a vlastnostech) (NIPOS, 2020) a Základní statistické údaje o kultuře v České republice (podrobněji zpracovaná data téhož charakteru) (NIPOS, 2018b). Publikace Muzea ČR v letech 2012–2014 ve světle statistiky z roku 2015 (Šebek & kol.) je i přes jisté stáří vhodným pramenem k teorii muzejní statistiky. Tématu praktické péče

o sbírky zapsaných v Centrální evidenci sbírek muzejní povahy se věnuje webová stránka Správa sbírek (<http://emuzeum.cz/sprava-sbirek>). Musíme jmenovat také portál <https://www.esbirky.cz/>, který vykazuje značný potenciál co do prezentace digitalizovaných artefaktů (i zvukových nosičů). Není dostatečně využito. Obsahuje totiž pouze zvukové digitalizáty ze sbírek Historického muzea Národního muzea.

Jak již bylo zmíněno v úvodní části, v minulosti byla provedena šetření na bázi dotazníků v oblasti knihoven a archivů, které vedl Filip Šír. Šetření cílila zejména na samotnou přítomnost zvukových dokumentů ve sbírkách. Otázka k digitalizaci zvukových nosičů byla v dotazování zahrnuta, avšak v tomto výzkumu se na ni zaměřujeme hlouběji. Pro zachování homogenity jsme zůstali u stejné metody. Muzea byla v těchto předcházejících výzkumech zahrnuta nesystematicky, například v případě, kdy se v databázi knihoven nacházela knihovna nějakého muzea. Výzkumné zprávy z těchto šetření zůstávají interním materiálem (šetření zpracovávalo více výzkumníků, z nichž ne všichni zprávu dodali).

V pozdější době byla provedena šetření s výraznějším zaměřením na muzea. Tato šetření sledovala specifické cíle, čemuž byl přizpůsoben rozsah výzkumného vzorku, a nelze je tedy použít pro porovnání s tímto výzkumem. Jedná se o výzkumy příbuzné:

1) Výzkum sbírek zvukových nosičů v pobočkách Národního muzea, vedený Helenou Novotnou a Filipem Šírem (Novotná, 2017), a sice pro interní potřeby Národního muzea. V době vzniku tohoto textu výzkum pokračoval navazujícím výzkumem. Proto jej nelze označit za dokončený a vzhledem k podstatě výzkumu není výzkumná zpráva volně dostupná.

2) Výzkum vedený Ivou Horovou a Michalem Studničným pro potřeby Národního muzea v roce 2019, který byl na digitalizaci zaměřen minimálně a výzkumná zpráva k němu v době vzniku tohoto textu nebyla přístupná.

Definování výzkumného vzorku

Před provedením výzkumu bylo nezbytné rozhodnout o tom, které typy muzejních institucí budeme považovat za jednotku ke zkoumání. Dilema, zda do vzorku zařadit galerie, vyřešila závěrečná část legislativní definice muzea v § 2 odst. 4 zákona č. 122/2000 Sb.: „(...) *Galerií je muzeum specializované na sbírky výtvarného umění.*“ (Česko, 2000b). Tato myšlenka je podpořena i v publikaci Muzea ČR v letech 2012–2014 ve světle statistiky. Zde se muzea spojují do jedné množiny s galeriemi jakožto „*sbírkotvorné instituce, které jsou v zásadě specializovanými muzei umění*“ (Šebek & kol., 2015, s. 5).

Ze zdroje (Šebek & kol., 2015) jsme vyrozuměli, že muzea v České republice lze rozdělit (kromě jiných kritérií) podle zřizovatele, kterým může být územní celek nebo soukromník (Šebek & kol., 2015, s. 5). Rozhodli jsme, že jednotkou ke zkoumání budou všechna muzea bez ohledu na typ zřizovatele. Zvolili jsme „záměrný“ (Radvan & Vavřík, 2012, s. 41) typ výběru výzkumného vzorku. Nepodařilo se nám však nalézt vyčerpávající soupis českých muzejních institucí, potřebný pro účel výzkumu. Zjistili jsme,

že neexistuje národní instituce, která by měla vedení vyčerpávající evidence muzeí na starost. Následně jsme vyhledali soupisy muzejních institucí důvěryhodných původců. Na tomto místě více popíšeme tyto původce a základní charakteristiky jimi spravovaných soupisů.

NIPOS dlouhodobě zajišťuje statistickou činnost v kultuře, kam spadá i obor muzejnictví. Vybrané statistické údaje prezentuje na webu <https://statistikakultury.cz/>. Zde se nachází i soupis muzeí, v němž bylo v době vzniku tohoto textu vedeno 481 položek. Vedení této statistiky v České republice trvá od roku 1965 (Šebek & kol., 2015, s. 6).

Vedle toho zde existuje Asociace muzeí a galerií ČR, z. s. (dále „AMG“) a jí vedený Adresář muzeí a galerií ČR. Tento obsahoval 1065 položek. Rozdíl v počtech muzeí v seznamu dle AMG a NIPOS lze vyvodit mj. ze způsobu získávání dat. NIPOS čerpá údaje z ročních výkazů muzeí, zatímco Adresář AMG sestává z údajů poskytnutých muzei na bázi dobrovolné iniciativy. Na rozdíl od seznamu NIPOS se v Adresáři shromažďují „muzejní instituce, které splňují kritéria muzea/galerie dle definice Etického kodexu ICOM“ (Asociace muzeí a galerií ČR, z. s., 2015), a to včetně jejich poboček, jak jsme zjistili z komunikace s pracovníci AMG.

Dále je nezbytné zmínit Centrální evidenci sbírek muzejní povahy („CES“). Soupis, poskytnutý ze strany CES pro potřeby výzkumu, obsahoval 397 institucí. Jsou zde zahrnuty instituce, které spravují sbírku či více sbírek podle zákona č. 122/2000 Sb. (Zákon o ochraně sbírek muzejní povahy). A to včetně několika objektů, které spadají pod Národní památkový ústav a které nejsou předmětem tohoto výzkumu.

Volně přístupný seznam muzejních a galerijních institucí Rady galerií České republiky, z. s. neobsahoval žádné instituce, které nebyly zařazeny v soupisech již popsaných výše. Stejná situace se týkala soupisu Českého výboru ICOM.

Portál Do-muzea.cz provozovaný Národním muzeem uváděl v době vzniku tohoto textu 1500 muzejních institucí. Databáze má základ v Adresáři AMG (Centrum pro prezentaci kulturního dědictví, 2018).

Dle našich poznatků nemá Česká republika databázi, v níž by byly evidovány všechny muzejní instituce. Proto při tvorbě výzkumného šetření, které předpokládá zahrnutí všech muzeí, vzniká nezbytně nutnost konfrontovat mezi sebou více databází. V tomto výzkumném šetření byly východiskem pro výzkumný vzorek databáze původců uvedených výše. Provedli jsme manuální deduplikaci záznamů jednotlivých muzejních institucí a dostali jsme se tak k počtu 1078 položek. Je potřeba dodat, že v případě CESu a portálu Do-muzea.cz jsme navázali spolupráci ve formě poskytnutí seznamu institucí v databázi (prostý soupis bez jakýchkoliv kontaktních údajů). Při konstrukci výzkumného vzorku jsme identifikovali problémy, které blíže popisujeme v závěrečné diskuzi.

Příznivou změnu ve věci absence spolehlivé evidence muzeí představuje vytvoření tzv. Registru veřejných muzeí a galerií. O této potřebě zřízení vhodnějšího systému mj. pro zkvalitnění statistických šetření v oblasti muzejních institucí nalezneme zmínku již v roce 2015. V textu je popsán

tzv. „registrační systém muzeí“ (Šebek & kol., 2015, s. 58), „který oddělí statistická data za muzea v pravém slova smyslu od dat za kvazimuzea“ (tamtéž). Ministerstvo kultury se o Registru zmiňuje v Koncepci rozvoje muzejnictví v České republice v letech 2015 až 2020 v tom smyslu, že bude iniciátorem vzniku Registru. Dle tohoto dokumentu by měl obsáhnout muzea se sbírkami evidovanými v CES i muzea vyhovující (blíže nespecifikovaným) standardům, které ministerstvo určí. Za cíl je kladeno vytvořit systém, který bude dostupný veřejnosti a zpřístupní jí mj. informace o míře odbornosti muzeí (tj. zda se (ne)jedná o kvazimuzeum) (Ministerstvo kultury, 2015b, s. 35). V plánu zde bylo rovněž založení „Národní sítě muzejních a galerijních organizací“ (tamtéž, s. 36), která by vycházela z kategorizace Registru, kdy Národní síť by byla tvořena jeho nejvyšší kategorií (tamtéž).

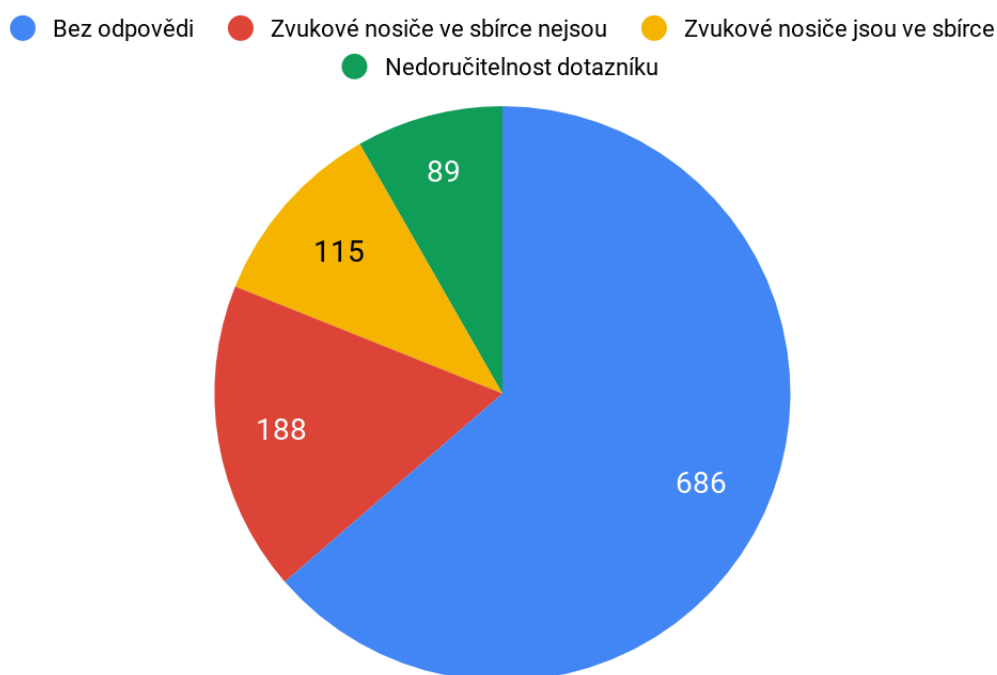
Představu o postupu v těchto plánovaných projektech získáme ze Zprávy o průběžném plnění Koncepce rozvoje muzejnictví. S platností k 30. červnu 2019 je zde uváděno, že práce nadále probíhají. Byly popsány problémy, které se od roku 2015 objevily. Je to mj. nedostatek pracovních sil nebo neshoda v debatě ohledně podoby Registru, který je předpokladem Národní sítě. Proto nebylo dosaženo pokroku ani v tomto, kde je navíc problém legislativní povahy (Ministerstvo kultury, 2019, s. 8).

Výzkumná metoda

Výzkum jsme realizovali dotazníkovým šetřením v elektronické podobě pomocí softwaru Survs. Pro distribuci odkazu na dotazník jsme využili námi vytvořený seznam muzeí a e-mailové adresy jednotlivých institucí. Dotazník jsme navrhli na základě stanovených problémových okruhů, které by měly naznačit odpověď na hlavní otázku tohoto výzkumu. Pokud jde o stav zvukové sbírky, tento okruh jsme pokryli prostřednictvím filtrační otázky na samotnou přítomnost zvukových nosičů ve sbírce. Pokud byla odpověď kladná, následoval blok zaměřený na charakteristiku této sbírky. Poté byl zařazen blok otázek k digitalizaci zvukových sbírek, následovaný dotazováním se na její dlouhodobé uchovávání. Jestliže respondent odpověděl v úvodu, že v instituci nejsou zvukové nosiče, byl přesměrován na konec dotazníku k poslední otázce. Ta byla shodná jako u předchozích výzkumů prováděných v knihovnách a archivech (viz úvodní část tohoto textu), kterou se snažíme zjistit další instituce a soukromé sběratele, disponující zvukovými nosiči. Vyhodnocením otázky se zde zabývat nebudeme; slouží k interním účelům výzkumného týmu.

Výsledky výzkumu

V této části provedeme analýzu dat, kterých jsme dosáhli dotazníkovým šetřením. Pracovali jsme s počtem 1078 institucí muzejního typu; postup vedoucí k dosažení tohoto počtu jsme popsali výše. Úvodní filtrační otázkou jsme získali informaci o tom, zda se ve sbírce muzea nachází zvukové nosiče. Ve 188 institucích se zvukové nosiče nenachází, od 115 institucí jsme na tuto otázku obdrželi kladnou odpověď, tj. míra návratnosti dotazníku odpovídá 28 %. Avšak z těchto 115 responzí bylo 22 omezeno pouze na toto sdělení, bez vyplnění otázek navazujících. Výsledky výzkumu lze proto sestavit ze zbývajících 93 responzí.

Graf 1 Výsledek dotazníkového šetření

Na tomto místě vyjmenujeme okruhy výzkumu pokrývající zkoumaná dílčí témata, jež budou následně rozebrána. Početní nesoulad v částech některých sekcí je dán mírou návratnosti v otázkách dané sekce.

STAV ZVUKOVÝCH SBÍREK

Zjišťovali jsme základní charakteristiku zvukových sbírek. To jest výskyt jednotlivých typů zvukových nosičů v muzejních institucích (v době vzniku tohoto textu ji nebylo možné spolehlivě zjistit jiným způsobem) a množství. Rovněž jsme se ptali na přítomnost unikátních nosičů či celých unikátních zvukových sbírek.

Fonografické válečky

Fonoválečky disponuje v daném vzorku 23 institucí. Ze strany čtyř institucí konkrétní počet nebyl uveden. U osmi se pohybuje v řádu jednotek, u devíti v řádu desítek, ve dvou institucích v řádu stovek (!) kusů.

Starší gramofonové desky (šelakové, lakové ap.)

Tyto desky se nachází ve 48 institucích z 93. V pěti případech není sbírka starších gramofonových desek zpracovaná. Dvanáct institucí nevedlo počet desek. U osmi se nachází jednotky kusů, u sedmnácti jsou to desítky, u desíti jde o stovky a u jedné instituce o dva tisíce kusů desek. Jedná se zejména o desky šelakové a lakové.

Vinylové desky (SP, LP, EP ap.)

Výskyt vinylových desek ve sbírce uvedlo 54 institucí. U tří institucí se jedná o desky z nezpracovaného celku. U sedmi institucí se nachází více než jeden typ vinylových desek ve sbírce. Pokud jde o početní zastoupení, pouze jedna instituce vlastní vinylové desky v počtu tisíců. Ve čtrnácti institucích z daného vzorku se nachází stovky vinylových desek a v sedmnácti jsou to desítky kusů. Deset institucí disponuje jednotkami kusů vinylových desek. V dotazníku od dvanácti institucí nebyl počet desek upřesněn.

Magnetické pásky

Jedenáct institucí má ve správě neznámý počet magnetických pásek. Tyto se nachází ve 43 institucích z 93. Třináct institucí má pásky v řádu jednotek. Šestnáct disponuje desítkami a tři instituce stovkami kusů. Ve dvou institucích není sbírka těchto pásek zpracována.

Magnetofonové kazety

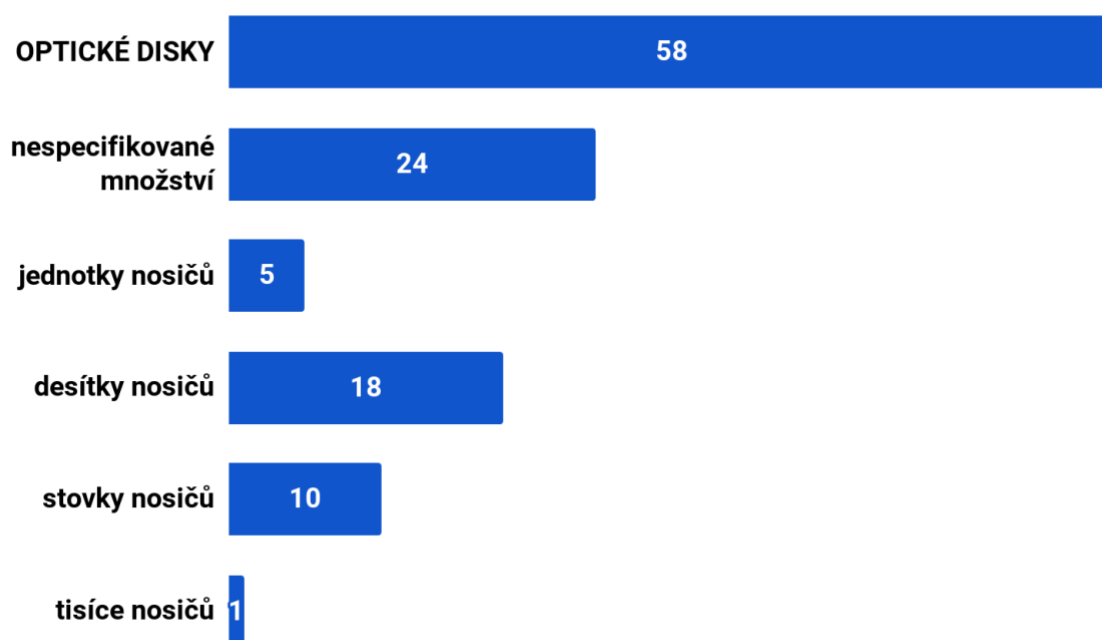
Kazety se nachází ve 42 muzejních institucích; z toho patnáctkrát v řádu jednotek, šestnáctkrát jde o desítky kusů a tři instituce spravují stovky kusů kazet. Respondenti z osmi institucí uvedli neznámý počet magnetofonových kazet ve sbírce. Ve dvou případech není sbírka zpracována. V jednom případě se kazety využívají k pracovním účelům.

Optické disky (CD, DVD, BD)

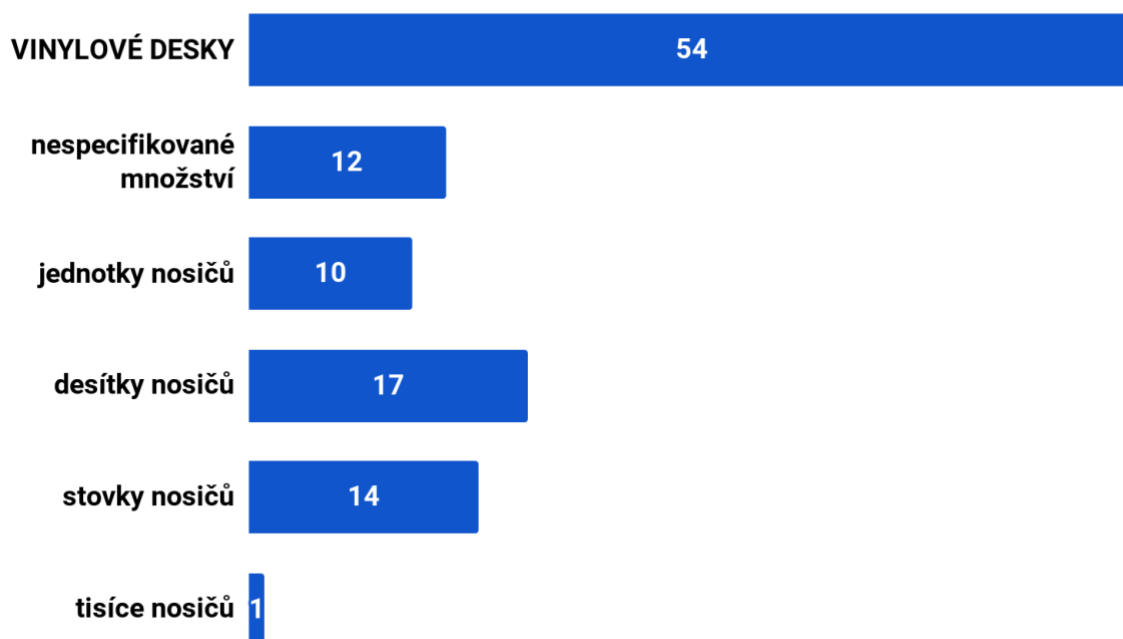
Vzhledem k vlastnostem a stáří je tento typ nosiče vhodný a používaný k pracovním účelům (krátkodobá archivace, studijní materiál ap.). Jedna instituce eviduje optické nosiče v řádu tisícovky kusů. Deset institucí spravuje optické nosiče v řádu stovek kusů, u osmnácti se jedná o desítky, u pěti jsou to jednotky kusů. Od 24 institucí jsme nedostali informaci o počtu optických disků ve sbírce. Je to typ nosiče, který uvedlo 58 institucí.

Jiné nosiče

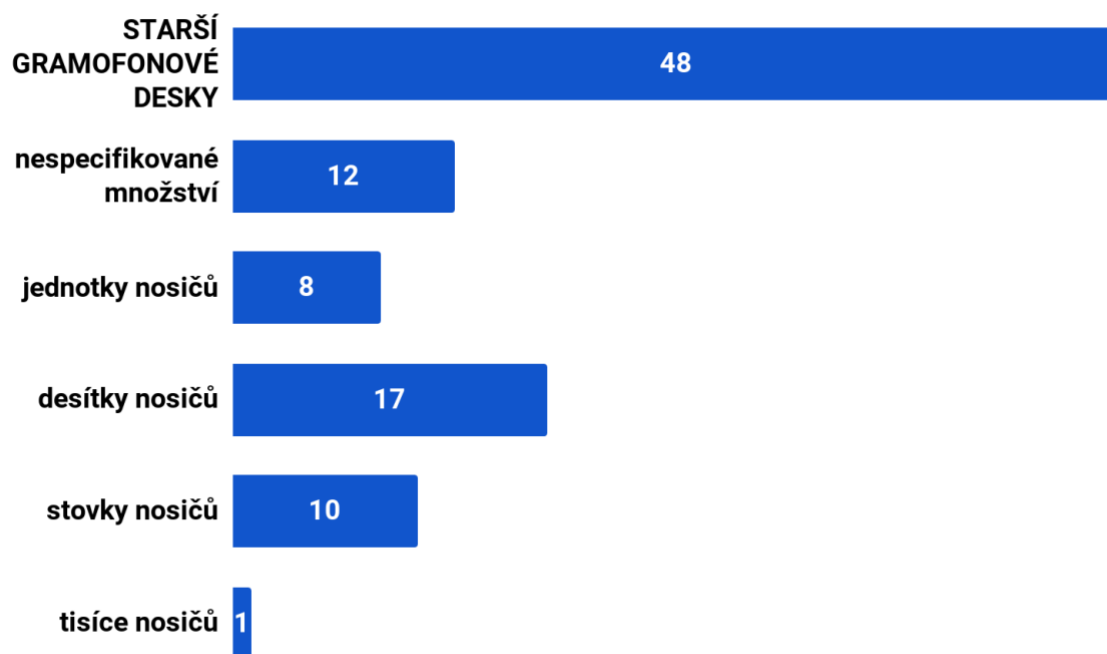
Údaj o existenci nosičů, které nespadají do předchozích kategorií, uvedlo 31 respondentů. Zde nejsou primárně důležité informace o počtu jako spíše samotný faktický údaj. V muzejních institucích České republiky nalezneme mimo výše uvedené zvukové nosiče též válce pro orchestrion, kotouče pro polyphon, kotouče pro hrací strojky, desky pro Ariston, fonokarty, pásy pro pianoly, orchestriony, manopany a flašiny. Byly uváděny i nosiče, které neslouží primárně pro uchování zvuku jako videokazety, pevné disky, minidisky, kazety DAT, filmový pásek, diktafon, externí disk, zvukové filmy, filmové pásy a flash disk. Z kategorie přehrávacích zařízení se ve sbírkách nachází drátofony a hrací strojky.

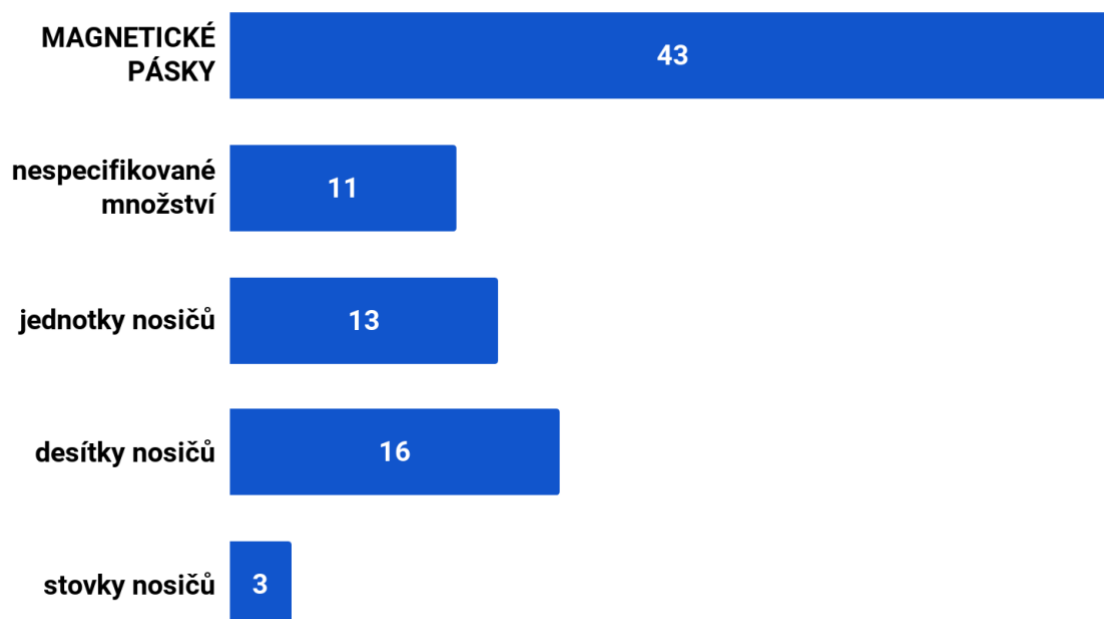
Graf 2 Optické disky v početním zastoupení ve sbírkách daného vzorku

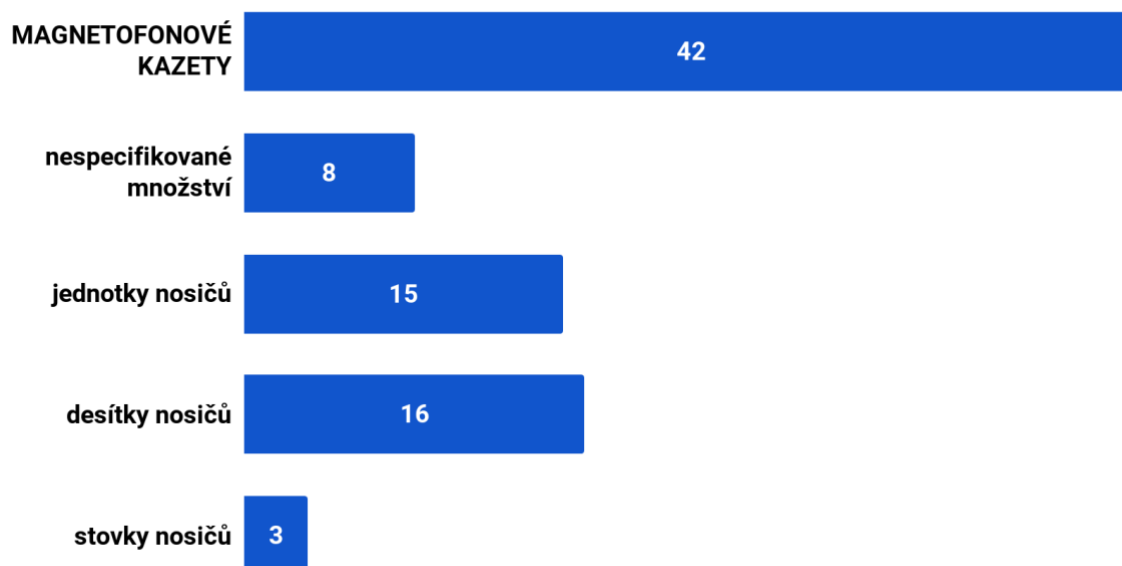
Graf 3 Vinylové desky v početním zastoupení ve sbírkách daného vzorku

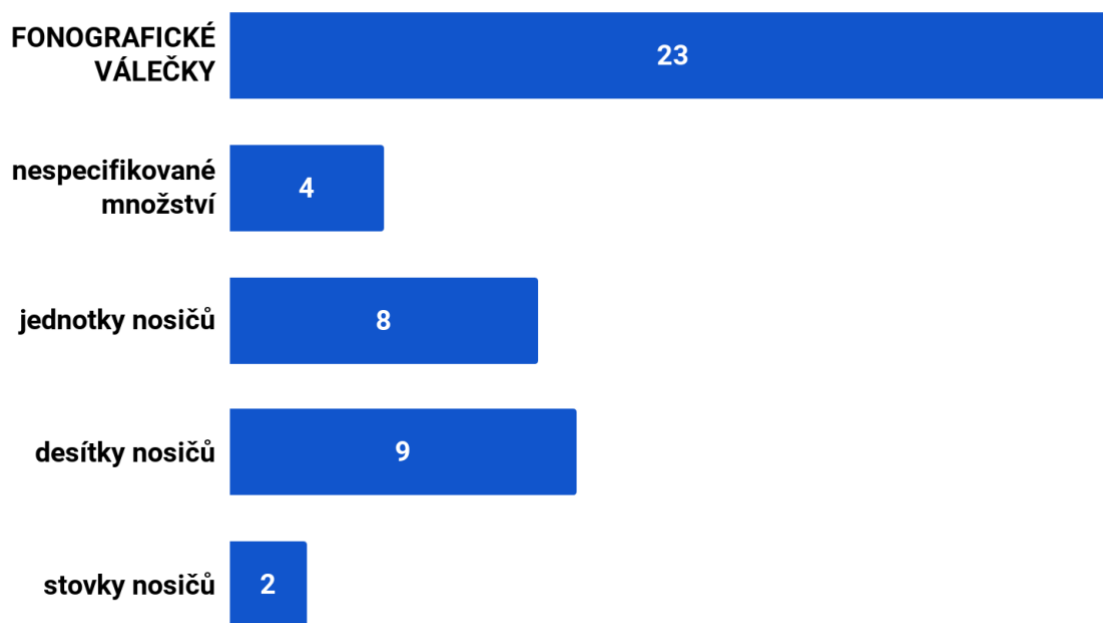
Graf 4 Starší gramofonové desky v početním zastoupení ve sbírkách daného vzorku

Graf 5 Magnetické pásky v početním zastoupení ve sbírkách daného vzorku

Graf 6 Magnetofonové kazety v početním zastoupení ve sbírkách daného vzorku

Graf 7 Fonografické válečky v početním zastoupení ve sbírkách daného vzorku

Unikáty

I v dotazování se na unikátní nosiče, nahrávky (obsah) nebo unikátní sbírku nahrávek bylo možné dosažené výsledky roztrždit. Jako unikátní označilo své nosiče nebo obsah 23 muzejních institucí. Ve třinácti institucích byl udáván unikátní obsah, ve čtyřech se jednalo o unikátní nosič sám o sobě. Po jednom případě bylo zmíněno unikátní přehrávací zařízení a také obalový materiál (z kategorie gramofonových desek). Ve čtyřech případech se potom jednalo o kombinaci výše uvedených unikátních artefaktů.

Resumé

Dle dosažených výsledků jsou nejčastěji vyskytující se typem nosiče zvuku v muzejních institucích optické disky.

Množstevní zastoupení jednotlivých typů zvukových nosičů se v institucích nejběžněji pohybuje v desítkách kusů.

Největší sbírky zvukových nosičů mají státní příspěvkové organizace a muzea zřízená městy. Jedná se o instituce s nosiči v řádu stovek a ojedinele tisíců.

V této části jsme identifikovali následující problémy:

- a) Muzea mohou spravovat nosiče, které jsou součástí archivní sbírky nebo knihovny, které náleží muzeu. Znamená to, samozřejmě, že jsou spravovány podle jiné legislativy.

- b) Existují instituce, jejichž sbírky jsou zatíženy nezpracovaností.
- c) Mimo uvedené počty existují v institucích zvukové nosiče, které nejsou součástí sbírek (a proto nejsou evidovány v CES), což je téma citlivé a z pohledu výzkumu obtížně přístupné.

DIGITALIZACE ZVUKOVÝCH NOSIČŮ V MUZEÍCH ČESKÉ REPUBLIKY

Předmětem této sekce byla digitální podoba sbírky zvukových nosičů, a to v základních rysech, tj. zda se digitalizace provádí, ale i jakým způsobem se provádí. Dále jsme se ptali, jestli a jak jsou digitalizáty zpřístupněny.

Úvodní otázkou jsme zjišťovali, zda je sbírka zvukových nosičů v instituci zdigitalizovaná. Je tomu tak zcela ve 12 institucích. Ve 14 proběhla digitalizace částečně a vůbec nebyla provedena v 59 institucích.

Pokud jde o způsob digitalizace, v desíti institucích byla zrealizována na vlastním digitalizačním pracovišti, jedenáct institucí využilo služeb externí firmy. Čtyři instituce zkombinovaly obě varianty.

Média, využívaná pro uchování zdigitalizovaného obsahu, byla ve vzorku různorodá. Přičemž pouze na jednom typu média uchovává digitalizáty 10 institucí. V tomto případě byla využívána média: server, DVD, CD, externí disk, pevný disk počítače, filmový pás, flash disk, Mini Disc. Na více typech médií současně uchovává digitalizáty 23 institucí (a to na dvou a více). Pokud se zaměříme na kombinaci médií, v daném vzorku byl nejčastěji využit externí disk nebo server spolu s CD a/nebo DVD. Cloudové úložiště bylo použito pouze v jediné instituci, a to kombinované s uložením na počítači a externím disku.

Nejzastoupenějším formátem pro uchovávané zvukové digitalizáty je v předmětném vzorku formát mp3. V menší míře se objevily formáty wav, cda, avi, mp4, BUP, IFO, VOB, ISO, MOV, M4V, WMV, WMA, Mpeg-i, z nichž nelze všechny označit jako formáty primárně určené pro uchovávané zvukové stopy. Objevily se také formáty JPG a PDF pravděpodobně vlivem nepochopení otázky.

Objem digitalizovaného obsahu se v daném vzorku pohyboval v jednotkách GB (6 případů), u šesti institucí se jednalo o stovky GB, v jednom o objem v řádu terabytů. Nejčastěji se vyskytoval objem digitalizátů v řádu desítek GB (8 případů).

Pokud jde o pokračování digitalizace v dohledné době, z 93 muzejních institucí, které disponují zvukovými nosiči, neplánuje v dohledné době digitalizovat nové přírůstky či dosud nezdigitalizované zvukové nosiče 53 z nich. Jednadvacet institucí naopak v digitalizaci pokračovat hodlá. Respondenti jmenovali problémy, s nimiž se zde setkávají. Bývá to nedostatek finančních prostředků, personálních kapacit nebo obojího.

V otázce digitalizace velké místo zaujímá nezbytnost selekce. Podle jakých kritérií se provádí? Bylo jmenováno jedno nebo více následujících kritérií, pro která jsou nosiče nebo sbírky nosičů digitalizovány:

- potřeba (kvůli vystavování nebo využití při výstavě, na vyžádání badatele ap.),
- význam, hodnota, unikátnost,
- typ média,
- stáří média, jeho technický stav,
- frekvence zájmu badatelů.

Selekci zvukových nosičů pro digitalizaci neprovádí (tj. digitalizují vše) ve čtyřech institucích. Digitalizaci však může zabránit stav zvukové sbírky, pokud nebyla dosud zpracována.

Zdigitalizované obsahy zvukových nosičů zpřístupňuje 17 muzejních institucí. Může se jednat mj. o zpřístupnění na webové stránce instituce, na žádost badatele, prostřednictvím veřejně produkovaných pořadů nebo na akcích muzea, v expozicích a výstavách, vydáním obsahu na CD či zveřejněním na YouTube. Překážkou ve zpřístupnění například gramofonových desek může být nedostupnost technického zařízení, které by to umožnilo. Dalším jmenovaným problémem jsou programy k přehrávání, které zastarávají. Muzeum může trvat pouze na prezenčním zpřístupnění zvukového nosiče. Tento však nemůže být zpřístupněn, pokud neprošel zpracováním. A konečně, obsah zvukového nosiče nelze zpřístupnit, jestliže nebyl zdigitalizován.

TÉMATA SOUVISEJÍCÍ S DLOUHODOBÝM UCHOVÁVÁNÍM ZVUKOVÉ SBÍRKY

Předmětem tohoto okruhu byly postupy a zvyklosti spojené se zacházením se zvukovými nosiči a jejich digitálními obrazy z dlouhodobého pohledu. Můžeme díky tomu naznačit, jak se přistupuje ke stárnoucím a ohroženým nosičům zvuku, jak velká pozornost se jim vůbec věnuje a z čeho mohou přístupy vycházet.

V desíti institucích neuchovávají žádnou kopii digitalizátu, nebo uchovávají jednu kopii. V osmi institucích se nachází dvě kopie. V šesti se přistupuje k uchovávání tří nebo více záložních kopií. Zvolené počty uchovávaných kopií vychází z těchto kritérií:

- redukce možnosti ztráty dat,
- kapacita médií pro uchovávání,
- osvědčená praxe,
- hodnota obsahu.

Po digitalizaci se původní nosič zvuku uchovává ve 34 muzejních institucích. K tomuto kroku se nepřístupuje v šesti institucích.

Činnosti, zaměřené proti negativním následkům zastarávání médií pro uchovávání digitalizátů, jsou v osloveném vzorku různorodé. Lze je shrnout takto:

- údržba serverů,
- migrace dat,
- uchovávání přehrávací techniky,
- uložení v inertním a suchém prostředí,
- vytváření kopií,
- adekvátní péče o média.

Překážku lze nalézt například v případě muzejní instituce, která není zřízena státem, kde pro tyto činnosti chybí podpora. Na druhé straně existují muzejní instituce, kde se tento problém neřeší, neboť tato potřeba nevznikla, nebo se problém ignoruje.

Nosiče blížící se ke konci své životnosti představují závažný a choulostivý problém. Zjišťovali jsme, zda se v institucích ví o existenci takových nosičů, které to jsou a co se s nimi bude dělat. Z obdržených odpovědí lze vysledovat dvě tendence:

a) V instituci je vědomí o existenci nosiče, který se blíží ke konci životnosti, ale není naplánovaný žádný postup.

b) V instituci se ví o existenci ohroženého nosiče. Je naplánovaný konkrétní postup vedoucí k jeho uchování. Tento přístup popsalo 11 muzejních institucí, a to u následujících nosičů:

- magnetický pásek (ať už na cívce nebo v kazetě) (viz např. Boston, Bradley & Casey, 2014, s. 14-15),
- magnetofonové kazety (tamtéž, s. 15), konkrétně z období 60. až počátku 90. let,
- DAT,
- hudební záznamové pásy k pianolám a orchestrionům,
- CD.

Předposlední otázkou jsme se dotazovali na přítomnost strategie dlouhodobého uchovávání zvukových nosičů v instituci. A pokud taková existuje, jaké zdroje byly využity jako výchozí. Explicitní sdělení o existenci strategie jsme dostali od čtyř muzejních institucí. Vyskytla se poznámka k relevanci strategie v instituci, která uchovává pouze malý počet zvukových nosičů. Ta je na místě, neboť je nutné připustit, že pokud zvuková sbírka tvoří v instituci okrajovou záležitost (množstvím, významností ap.), nebude pravděpodobně prioritou její ochrana, rozpracovaná do podoby strategického dokumentu. Naproti tomu se ve vzorku nachází instituce, jejichž zvukové sbírky jsou nezanedbatelné a které strategii nemají. Ze zdrojů výchozích pro strategie dlouhodobého uchovávání byly jmenovány dokumenty oficiálního charakteru (metodiky Ministerstva kultury, Zákon o ochraně sbírek muzejní povahy, interní směrnice). Dále byly zmíněny nespecifikované profesní materiály a standardy pro uchovávání sbírek a taktéž vlastní předchozí praxe. Vedle toho se vyskytly instituce sice bez strategie dlouhodobého uchovávání zvukových nosičů, zato při ochraně zvukové sbírky využívající konkrétní prameny (Zákon o ochraně

sbírek muzejní povahy, interní směrnice, školení k digitalizaci organizované krajem, doporučení odborníků z veřejných médií, Směrnice CITEM v Brně).

V závěru dotazníku jsme respondentům nechali prostor k vyjádření podnětů nebo komentářů. Touto cestou jsme obdrželi dotaz na doporučení k digitalizaci, dvě poznámky o nepříznivé situaci spojené s malou pozorností věnovanou tématu uchovávání zvukových nosičů, žádost o zpětnou vazbu se zdůrazněním potřeby tématu. Respondenti na tomto místě poukazovali na potíže, s nimiž se v muzejní praxi setkávají (mj. nezpracovanost zvukových sbírek), ale i na problém s vyplněním dotazníku při absenci specialisty v instituci.

PERSPEKTIVY ZVUKOVÝCH SBÍREK

K formulaci perspektiv sbírek zvukových nosičů můžeme přistoupit na základě syntézy poznatků vzešlých z analýzy předchozích problémových okruhů. Perspektiva sbírek zvukových nosičů v České republice spočívá v záchraně nejstarších nosičů zvuku a všech ostatních, kterým bezprostředně nebo brzy hrozí fyzická degradace, a to pomocí digitalizace zvukového obsahu. Předpokladem úspěšného převodu do digitální podoby je vědomí o existenci těchto nosičů a aktivita jejich vlastníků či správců směrem ke kvalitnímu zachování nosičů, dokud nebude digitalizace provedena. O nosičích nelze vědět, dokud nebude provedeno jejich zpracování, evidence v rámci instituce. Stav nezpracovanosti se v našem vzorku vyskytoval. Zde je třeba apelovat na vlastníky sbírek, aby věnovali pozornost (a prostředky či snahu je získat) složení sbírek a jednali ve prospěch zvukových nosičů, dokud je to vzhledem k jejich fyzickému stavu smysluplné. Lze navrhnout podání projektu do grantového programu Ministerstva kultury a jiných, za účelem provedení evidence nezpracovaných sbírek a později digitalizace. Nezbytnost evidence zmiňuje například Ochrana, Plaček, Půček & Šimčík (2018, s. 161-162).

Perspektivu pro zvukové sbírky představuje Registr muzeí, který by měl dát nynějšímu stavu systematické, spolehlivé a funkční uspořádání. Tím by se měla (kromě jiného) zjednodušit realizace výzkumných šetření, prováděných pro zjištění existence nosičů, jejichž záchrana je neodkladná.

Uveďme hlavní zjištění výzkumu, která se týkají problematických míst:

Výskyt nemožnosti pokračovat v digitalizaci z důvodu nedostatku financí nebo personálu, nebo nezpracovanosti sbírky.

Existence ohrožených nosičů ve sbírkách, o nichž je tato skutečnost známá, ovšem není naplánován žádný další postup. Pozitivní je, že jsou zde také instituce, v nichž postup pro zachování ohrožených nosičů mají formulován.

Téma strategie dlouhodobého uchovávání zvukových nosičů je napříč předmětným vzorkem ojedinělé. Lze namítat, že dostatečnou ochranu zajišťuje dodržování povinností daných zákonem. Jak jsme však zjistili dříve (Novotná, 2018, s. 87-99), větší hodnotu a účinnost má interní směrnice (strategie) v instituci. K tomuto přístupu dále viz zdroj (Ochrana, Plaček, Půček & Šimčík, 2018, s. 157-160).

Tvrzení, která jsme uvedli v této kapitole, lze vztáhnout k uvedenému vzorku 93 respondentů. Identifikovali jsme specifické problémy a oblasti, které lze v datech jednoznačně vysledovat. Problematika nepochybně zasluhuje podrobit dalším výzkumům a analýzám.

Diskuze

V diskuzi se budeme věnovat tématům, která vzešla během výzkumného procesu. Doplníme komentář k vybraným bodům, které nebylo možné popsat dříve. Rozebereme náměty k dalším výzkumům a poté problematická místa, s nimiž jsme se v provedeném šetření setkali.

Při tvorbě vyčerpávajícího soupisu muzejních institucí jsme se setkali s institucemi spravovanými Národním památkovým ústavem (dále „NPÚ“). Jedná se o instituce příbuzné muzeím (např. Dolák, 2019, s. 88) a jsou zahrnuty do šetření NIPOS (viz např. NIPOS, 2018b, s. 27), fungují však v poněkud jiném režimu vyplývajícím z jejich statutu a legislativy. Je třeba přiznat, že jsme tuto skutečnost zjistili v průběhu dotazníkového šetření a získali jsme tak několik odpovědí i ze strany objektů spravovaných NPÚ. Tyto jsme z šetření obratem vyřadili a ve výsledcích s nimi neoperujeme. Adekvátní by bylo podrobit tuto množinu institucí samostatnému výzkumu. Situace u těchto institucí (objektů) je příznivější v tom, že NPÚ má dostupnou kompletní evidenci svých institucí. Zefektivnění výzkumného šetření by pravděpodobně bylo možné dosáhnout také spoluprací s odborem evidence a dokumentace Generálního ředitelství.

Ve výzkumu jsme nevyužili soupis institucí v publikaci (NIPOS, 2020b), která specifikuje (ze strany muzeí přiznané) pobočky muzeí, a to z důvodu pozdního nalezení publikace. Situace s pobočkami je v každém případě nepřehledná, jak uvádí zdroj (Šebek & kol., 2015, s. 16); NIPOS totiž nezapočítává do počtu muzeí jejich pobočky (Ochrana, Plaček, Půček & Šimčík, 2018, s. 12), přestože je eviduje a v samostatné publikaci (NIPOS, 2020b) se dozvídáme údaje o jejich návštěvnosti.

V příštích výzkumech v paměťových institucích, a zvláště v prostředí muzeí bude vhodné upravit stávající otázky tak, abychom dosáhli přesnějších výsledků: podrobněji se ptát na podtypy jednotlivých typů nosičů a jejich počty, na specifikaci režimu (respondent vystupuje v roli vlastník/správce sbírky; nosiče jsou součástí muzejní sbírky/archivu/knihovny/jiného celku; evidence v CES). Nezbytné bude doplnit i zcela nové otázky: k digitalizaci unikátních nosičů, k počtu míst, na nichž se uchovávají digitalizáty, k využití cloudových řešení při dlouhodobém uchovávání zvukového obsahu.

U výzkumů následujících by bylo vhodné vycházet z hotového Registru veřejných muzeí a galerií, kde by se dalo uvažovat o nezařazení institucí, od nichž jsme obdrželi data v tomto šetření. Vzhledem ke stavu zpracování Registru však nelze konkrétně plánovat, kdy jej bude možné takto využít.

V průběhu realizace výzkumu jsme se setkali s řadou problémů, které na tomto místě popíšeme. Shrnutí jsme je do pěti celků.

1) Nemožnost stanovení přesného počtu muzejních institucí v České republice.

Není možné stanovit přesný počet muzeí. Tento počet navázaný na zřizovatele muzeí bývá uváděn ke konkrétním rokům v publikaci Základní statistické údaje o kultuře v České republice – Muzea, galerie (muzea výtvarných umění) a památníky, kterou vydává NIPOS. Počet má základ ve statistických výkazech, které mají „muzea, galerie a památníky zřizované Ministerstvem kultury, jinými organizačními složkami státu, kraji, městy, obcemi a nevládními neziskovými organizacemi a fyzickými a právními osobami“ (Český statistický úřad, 2019) povinnost vypracovat ke každému roku. Výsledky těchto statistických šetření jsou však do jisté míry nereprezentativní, neboť výkaz navzdory právní vymahatelnosti nedodávají všechna muzea (Šebek & kol., 2015, s. 9).

Problematicky působí fakt, že „na označení instituce názvem „muzeum“ není právní nárok a může se tak proto nazývat jakákoli instituce“ (Šebek & kol., 2015, s. 9). Do statistik jsou vlivem toho zahrnuta také tzv. muzea ostatních skupin, respektive zřizovatelů (tamtéž, s. 5-6), do níž patří muzea heterogenní co do „velikosti, charakteru činnosti i významu z pohledu výkonnosti“ (tamtéž); a to spolu s nemuzei a kvazimuzei (tamtéž), která jsou takto označována, neboť neodpovídají Profesionálnímu etickému kodexu ICOM pro muzea (tamtéž, s. 9). Záležitost by měl v budoucnu řešit Registr veřejných muzeí a galerií, který by měl tato „muzea“ oddělit pomocí registračního systému muzeí.

Počet muzejních institucí v České republice se každým rokem do jisté míry mění, což se ne vždy promítá do veřejně dostupných databází těchto institucí. Vedle toho mohou existovat muzea stojící mimo jakoukoliv evidenci. V obou případech se jedná převážně o tzv. muzea ostatních skupin, která však nelze zanedbat, vzhledem k tomu, že je oficiální statistika zohledňuje. Příkladem můžeme uvést pevnostní muzea, kterých je v dostupných databázích evidován zlomek.

Nestejně názvy muzejních institucí značně komplikují filtraci těchto institucí z databází (soupisů) různých původců. Jako příklad zde využijme opět pevnostní muzea, kde se setkáme s názvy:

Pevnost Hanička (Národní muzeum, [2020c], Asociace muzeí a galerií ČR, z. s., 2015c);

v jiné databázi jako Muzeum – Pevnost Hanička, Rokytnice v Orlických horách (NIPOS, 2019)

Pevnost Stachelberg (Národní muzeum, [2020d]);

v jiné databázi jako Muzeum čs. opevnění – Pevnost Stachelberg (Asociace muzeí a galerií ČR, z. s., 2015b).

Stejná muzejní instituce se tak nachází v případě sloučení dvou databází pod písmenem p a m, což u velmi specifických objektů lze s jistým úsilím deduplikovat. U méně neobvyklých muzejních institucí se to již nemusí povést, a v soupisu se proto některé mohou vyskytnout vícekrát. Tím je počet institucí opět znepřesněn. Problém je přímo spojen s neexistencí jednotné databáze muzejních institucí.

2) Problém terminologie

V dotazníkovém šetření jsme pokládali dvě otázky ke každému typu zvukového nosiče. Jednou jsme zjišťovali, zda muzejní instituce vlastní daný typ nosiče, druhou, zda archivuje daný typ nosiče, který však není součástí sbírky, tj. není evidovaný v Centrální evidenci sbírek. V průběhu šetření jsme byli respondentem upozorněni, že je toto rozdělení nedostatečné, a proto nelze do dotazníku poskytnout údaje, které by odpovídaly skutečnému stavu v instituci. Následně byla připojena poznámka týkající se majetkového poměru ke zvukovým nosičům v tom smyslu, že daná instituce může být definována jako správce, a nikoliv vlastník nosičů (tímto bývá zpravidla zřizovatel instituce). Toto rovněž brání uvedení relevantních odpovědí. S ohledem na tyto skutečnosti jsme ve výsledcích téma nerozebírali. Do příštích výzkumů dané pasáže správně přeformulovat.

3) Muzea bez vlastního e-mailového spojení

Některá muzea nemají zřízenou svou e-mailovou adresu a využívají adresy obecního úřadu, informačního centra a podobně, kam jsme zaslali žádost o vyplnění dotazníku. Vzhledem k počtu institucí nebylo v daném čase možné řešit každý takový případ individuálně, s uvedením vazby dotazníku na tuto muzejní instituci. Dopad na návratnost v těchto případech je pravděpodobný. V době realizace výzkumu nebyl tento problém efektivně řešitelný.

4) Nefungující muzea a muzea zcela bez e-mailového kontaktu

Do výzkumného vzorku nebyla vůbec zahrnuta muzea, která se ukázala jako trvale uzavřená či zrušená a muzea provozovaná bez e-mailové adresy. Ze strany výzkumnice nebylo možné použít telefonický nebo poštovní kontakt.

5) Omezení vlivem nepředvídatelné situace

Na výzkumné šetření měla pravděpodobně dopad opatření související s koronavirovou infekcí, tj. uzavření velkého množství muzejních institucí (pracovníci muzeí pracující z domova, kteří se často nedostali k potřebným datům).

Závěr

Cílem předkládaného šetření bylo prostřednictvím dotazníkového šetření zjistit, jaká je situace v oblasti digitalizace zvukových nosičů v muzeích České republiky. Tomuto tématu nezbytně předcházela popis základních charakteristik (stavu) zvukových sbírek. Nejzastoupenějším typem nosiče zvuku jsou optické disky, ale v institucích se v jistých počtech nachází také nosiče, které jsou starší a blíží se konci své fyzické životnosti. Zaměřili jsme se i na oblasti, které naznačily perspektivy zvukových sbírek. Zjistili jsme, že problémem jsou nezpracované sbírky, které brání přehledu o složení z pohledu nosičů. Jestliže jsou sbírky zpracovány, často schází prostředky nebo personální kapacity k digitalizaci nosičů, u nichž to je zapotřebí.

Dle názoru autorky tohoto textu je zjišťování podrobností o zvukových sbírkách v paměťových institucích stále na začátku. Tento výzkum pomohl získat jistý vhled do dosud nezkoumaného prostředí nosičů zvuku v muzejních sbírkách. Před námi však stojí hlubší rozpracování výzkumů ideálně ve všech typech paměťových institucí, které by mělo v důsledku vést k záchraně a dlouhodobému uchování aspoň jistého dílu z nich. Mohli bychom se tím přiblížit úrovni zahraničního přístupu k záchraně zvukového kulturního dědictví. Pokud zahájíme šetření v době, kdy již bude funkční národní Registr muzeí, bude tento úkol snáze proveditelný.

Dedikace

Článek vznikl v rámci projektu DG18P02OVV032 Nový fonograf: Naslouchejme zvuku historie, financovaného Programem na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity na léta 2018-2022 (NAKI II).

Seznam použité literatury

Asociace muzeí a galerií ČR, z. s. (2015). Adresář muzeí a galerií ČR. [vid. 2020-06-27]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/web/adresar/kontakty>

Asociace muzeí a galerií ČR, z. s. (2015b). Muzeum čs. opevnění – Pevnost Stachelberg. [vid. 2020-07-27]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/kralovehradecky-kraj/trutnov/babi-u-trutnova/muzeum-cs-opevneni-pevnost-stachelberg/>

Asociace muzeí a galerií ČR, z. s. (2015c). Pevnost Hanička. [vid. 2020-07-27]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/kralovehradecky-kraj/rychnov-nad-kneznou/rokytnice-v-orlickych-horach/pevnost-hanicka/>

Boston, G., Bradley, K., Casey, M., & et al. (2014). Handling and storage of audio and video carriers : IASA-TC 05. London: International Association of Sound and Audiovisual Archives.

Centrum pro prezentaci kulturního dědictví (2018). Do muzea!. [vid. 2020-06-20]. Dostupné z: <http://emuzeum.cz/metodicka-centra/informacni-zdroje/portaly-a-databaze/do-muzea>

Český statistický úřad (2019). Kult (MK) 14-01 Roční výkaz o muzeu a galerii (muzeu výtvarných umění). [vid. 2020-06-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/vykazy/kult-mk-1401-rocni-vykaz-o-muzeu-a-galerii-muzeu-vytvarnych-umeni_psz_2020

Česko (2000a). Vyhláška č. 275/2000 Sb., Ministerstva kultury, kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů. In *Zákony pro lidi.cz*. © AION CS 2010-2020. [vid. 2020-06-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-275>

Česko (2000b). Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů. In *Zákony pro lidi.cz*. © AION CS 2010-2020. [vid. 2020-06-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-122>

Český výbor ICOM [2020]. Definice muzea. [vid. 2020-11-21]. Dostupné z: <http://icom-czech.mini.icom.museum/icom/definice-muzea/>

Dolák, J. (2019). Teoretická podstata muzeologie. Brno: Technické muzeum v Brně.

Hendl, J. (2009). Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat (3., přeprac. vyd). Praha: Portál.

Hora, M. (2018). Zahájí projekt Nový fonograf novou éru? In *Čtenář*. Středočeská vědecká knihovna v Kladně. [vid. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://svkkl.cz/ctenar/clanek/1113>

Horová, I., & Šír, F. (2016). Za málo peněz hodně muziky aneb co se děje v oblasti zvukových dokumentů u nás i v zahraničí. In *INFORUM 2016: 21. konference o profesionálních informačních zdrojích, Praha 27.-29. 5. 2016*. Praha: Albertina icome Praha. [vid. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.inforum.cz/sbornik/2016/12/>.

Knapík, J. (2012). *Vademecum muzeologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě.

Šebek F. & kol. (2015). *Muzea ČR v letech 2012-2014 ve světle statistiky*. Praha: NIPOS.

Lyons, B., Chandler, R., & Lacinak, Ch. [2014]. *Quantifying the Need: A Survey of Existing Sound Recordings in Collections in the United States*. AVPreserve. [vid. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.weareavp.com/wp-content/uploads/2015/05/QuantifyingTheNeed.pdf>

Ministerstvo kultury (2014). *Integrovaná strategie podpory kultury do roku 2020*. Praha: Ministerstvo kultury. [vid. 2020-05-10]. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/integrovana_strategie_podpory_kultury_do_roku_2020.pdf

Ministerstvo kultury (2015a). *Státní kulturní politika na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025): Důvodová zpráva*. Praha: Ministerstvo kultury. [vid. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>

Ministerstvo kultury (2015b). *Koncepce rozvoje muzejnictví v České republice v letech 2015 až 2020*. Praha: Ministerstvo kultury. [vid. 2020-05-10]. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce-rozvoje-muzejnictvi-v-cr-v-letech-2015-az-2020_1.pdf

Ministerstvo kultury, Odbor muzeí (2010). *Desatero správce sbírky – Kapitola II*. [vid. 2020-05-25]. Dostupné z: <http://emuzeum.cz/desatero-spravce-sbirky/kapitola-ii>

Ministerstvo kultury (2019). *Zpráva o průběžném plnění Koncepce rozvoje muzejnictví (Aktualizace pro období do 30.6. 2019)*. Praha: Ministerstvo kultury. [vid. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/zpravy-o-plneni-koncepce-rozvoje-muzejnictvi-v-cr-v-letech-20152020-1970.html>

Národní muzeum [2020b]. *Pro muzea*. [vid. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.do-muzea.cz/pro-muzea/>

Národní muzeum [2020c]. *Pevnost Hanička*. [vid. 2020-07-12]. Dostupné z: <https://www.do-muzea.cz/pevnost-hanicka/>

Národní muzeum [2020d]. Pevnost Stachelberg. [vid. 2020-07-12]. Dostupné z: <https://www.domuzea.cz/pevnost-stachelberg/>

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (2018). *Poskytovatelé kulturních služeb*. [vid. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://statistikakultury.cz/poskytovatele-kulturnich-sluzeb/#muzea>

NIPOS (2018b). *Základní statistické údaje o kultuře v české republice - 2018 - kulturní dědictví*. [vid. 2020-03-10]. Dostupné z: https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2019/10/Statistika_2018_I.KULTURNI_DEDICTVI-web.pdf

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (2019). ADRESÁŘ MUZEÍ A GALERIÍ – aktualizace podzim 2019. [vid. 2020-07-12]. Dostupné z: https://statistikakultury.cz/adresare/adresar_muzea_2019_podzim.html

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu [2020]. *Statistika kultury České republiky*. [vid. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://statistikakultury.cz/>

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (2020). *Kultura České republiky 2019 v číslech*. [vid. 2020-08-10]. Dostupné z: https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2020/06/Kultura_v_cislech_2019-web.pdf

NIPOS (2020b). *Návštěvnost muzeí a galerií v roce 2019*. [vid. 2020-05-20]. Dostupné z: https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2020/06/MUZEJA_navstevnost_2019.pdf

Novotná, H. (2016). Srovnání průzkumů v České republice a ve Velké Británii se zaměřením na zvukové dokumenty. In *Knihovna plus* 12(1). Praha: Národní knihovna ČR. [vid. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://knihovnaplus.nkp.cz/aktualni-cislo/historie-a-soucasnost/srovnani-pruzkumu-v-ceske-republice-a-ve-velke-britanii-se-zamerenim-na-zvukove-dokumenty>

Novotná, H. (2017). Průzkum kolekcí zvukových dokumentů Národního muzea. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

Novotná, H. (2018). Návrh modelového řešení pro dlouhodobé uchování vybraných typů zvukových dokumentů v paměťových institucích České republiky. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. [vid. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/if3iw>

Ochrana, F., Plaček, M., Půček, M., & Šimčík, A. (2018). *Management a hospodaření muzeí*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.

Radvan, E., & Vavřík, M. (2012). Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách. Brno: Institut mezioborových studií Brno.

Tovell, A., & Knight, J. (2015). National Audit of UK Sound Collections: Final Report. The British Library. [vid. 2020-05-20]. Dostupné z:

<http://www.bl.uk/britishlibrary/~media/subjects%20images/sound/national%20audit%20of%20uk%20sound%20collections%20-%20final%20report.pdf>

Žalman, J., & Jirásek, P. (2010). Příručka muzejníková (2., upr. vyd, I, Tvorba, evidence, inventarizace a bezpečnost sbírek v muzeích a galeriích). Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky.

Žalman, J. (2006). Příručka muzejníková (II, Metodické pokyny pro správu sbírek muzejní povahy, vývoz sbírkových předmětů mimo celní území Evropských společenství, realizaci výpůjček a zápůjček sbírkových předmětů pro výstavní účely: metodické texty, právní normy). Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky.

Žalman, J. (2013). Desatero správce sbírky muzejní povahy. Praha: Ministerstvo kultury, Metodické centrum pro správu sbírek při Odboru ochrany movitého kulturního dědictví, muzeí a galerií. [vid. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://emuzeum.cz/admin/files/CES-desatero.pdf>

Žalman, J. (2016). Kapesní průvodce po muzeu a muzejnictví: (fiktivní rozhovor Jiřího Žalmana s muzejní elévkou). Praha: Národní muzeum.

Poznámka o autorovi

Helena Novotná

Absolventka bakalářského a magisterského stupně oboru Informační studia a knihovnictví na Kabinetu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Problematikou ochrany zvukových nosičů se zabývá od roku 2014. Od dokončení studia pracuje v týmu projektu NAKI Nový fonograf. Podílí se na vytváření odborných výstupů a koordinaci výuky předmětů na Katedře informačních studií a knihovnictví.

E-mail: helena.novotna@mail.muni.cz